

UNIVERSAL BASIC INCOME IN CASE OF SLOVAKIA

Martin Vátrt¹, Břetislav Andrlík²

Abstract

This paper deals with the issue of unconditional basic income and its implementation in case of the Slovak Republic. In the introduction, we describe the system of unconditional basic income given idea. The following sections of the paper further deal with the pros and cons of the system, the political economy of this idea, experiments, practical experience and motivation for implementation this type of social policy in Slovakia. The practical part is focused on the implementation of the basic income system with using quantitative method. The suggestions reflect the costs of the current system. The final part of the thesis discusses the issue of setting and suitability of the basic income system in case of the Slovak Republic.

Keywords

Universal Basic Income, Slovak Republic, Public Finance, Social Policy

I. Úvod

Základný nepodmienený príjem z anglického Universal basic income (ďalej len UBI) je alternatívna forma sociálnej politiky. Štát jednou cyklickou (zväčša mesačnou) nepodmienenou platbou zabezpečuje základný životný štandard svojim občanom. BIEN (Basic Income Earth Network) definuje UBI ako pravidelnú platbu v hotovosti, ktorá je doručovaná všetkým individuálne a bezpodmienečne. (BIEN, 2021) Aby sme mohli hovoriť o UBI, musí tento príjem podľa BIEN, spĺňať týchto 5 náležitostí.

- Periodicita – Je to vyplácanie v určitom intervale (napr. mesačne), teda nie ako jednorazová dávka alebo grant.
- Neúčelová platba – Ide o poskytnutie peňazí, ktoré nemajú vopred stanovený účel.
- Individualita – Peňažné prostriedky náležia jednotlivcovi, nie domácnosti ani organizácii.
- Univerzálnosť – Peňažné prostriedky sú vyplácané plošne na základe dovŕšenia plnoletosti (právnej spôsobilosti) a občianstva.
- Nepodmienenosť – K získaniu tohto príjmu nie je nutné pracovať, dokonca ani prejavovať ochotu pracovať.

V dnešnej dobe sa môžeme však stretnúť s rôznymi formami takéhoto príjmu z hľadiska výšky, podmienenosti a úlohy. Forma tejto politiky je často predkladaná v časoch krízy ako alternatívna forma sociálnej politiky. Kontroverznosť UBI tkvie vo vnímaní naprieč ekonomického tak i politického spektra. V rámci tohto príspevku budú predstavené motivácie, demotivácie zavedenia a doterajšie skúsenosti so zavedením alebo experimentovaním s danou myšlienkou. Ďalej sa príspevok zaoberá politickou ekonómiou myšlienky UBI z hľadiska politickej orientácie.

Cieľom príspevku je posúdenie možností a vhodnosť zavedenia danej formy sociálnej politiky v prostredí Slovenskej republiky. Pre hlavnú argumentáciu budú využité hrozby pre budúcu udržateľnosť verejných financií v prípade Slovenska. Ako motivácia k riešeniu danej problematiky poslúžili reálny návrh reformy s výraznými podobnosťami so systémom UBI v prostredí Slovenskej republiky. Daný návrh je z dielne aktuálne vládnucej politickej strany Sloboda a solidarita, ktorá reformu nazvala Odvodový bonus.

¹ Mendel University in Brno, Zemědělská 1, 613 00, Brno, E-mail: xvatr1@mendelu.cz.

² Mendel University in Brno, Zemědělská 1, 613 00, Brno, E-mail: bretislav.andrlík@mendelu.cz.

II. Argumentácie v problematike univerzálneho základného príjmu

Myšlienka základného príjmu sa datuje od šestnásteho storočia. Šlo hlavne o myšlienky humanistov motivovaných narastajúcou rolou štátu v oblasti sociálnej politiky. Hlavným zameraním bolo znižovanie chudoby či kriminality (krádeže jedla). Dnes je UBI predkladané hlavne v takzvaných zlých časoch, kedy sa negatívne ekonomické javy dotýkajú ako obyvateľstva tak štátu. V roku 2020 s príchodom ďalšej krízy, síce zdravotnej no s veľkým dopadom do ekonomík štátov, sa znovu otvára diskusia na tému UBI taktiež s výhľadom do budúcnosti.

Táto časť príspevku bude venovať pozornosť motiváciám pre zavedenie systému základného príjmu. Prvý a základný argument pre zavedenie UBI je priemysel 4.0. Automatizácia priemyslu je aktuálne diskutovanou témou na celosvetovej úrovni. Roboty nespia, nepotrebujú odpočinok, netlačia na zvyšovanie mzdy. V porovnaní s človekom sú „istotou“, ktorá je menej nákladná a teda efektívnejšia. Ľudia sa tak budú môcť venovať kreatívnejším činnostiam, ktoré robot nezvládne. (Martin Ford, 2015) S pandémiou COVID-19 sa daná automatizácia a elektronizácia i iných ako výrobných segmentov výrazne urýchlila.

Druhým argumentom pre zavedenie UBI je otázka ufinancovania stávajúcich nastavení systémov sociálnej ochrany s výhľadom do budúcnosti. Obava z možnej budúcej nezamestnanosti pri nahradení pracovných miest s nízkou pridanou hodnotou vyplýva už z prvého argumentu. Ďalej negatívna demografia (viac príjemcov ako platcov) značne ovplyvní napríklad priebežné systémy vyplácania štátnych dôchodkov (PAYG). Rast poproduktívnej skupiny obyvateľstva (hlavne v Európe) je do budúcnosti veľkým problémom množstva štátov. V súvislosti so starnutím populácie sa taktiež spája zvyšovanie životnej úrovne, ktorá značne predlžuje život.

Tretím argumentom je utlmenie príjmové nerovnosti. Tento argument sa priamo dotýka otázky chudoby a pomoci sociálnej politiky. Systémy sociálnej politiky sú často nastavované demotivačne a komplikovane (neprehľadne). Z dát Sociálno-ekonomického panelu Nemeckého inštitútu pre ekonomický výskum vyplýva, že sociálnu pomoc práma v skutočnosti iba polovica starších občanov, ktorí majú na ňu nárok (zapríčinené nevedomosťou). (SPIEGEL INTERNATIONAL, 2020) Základný príjem by teda tento problém riešil plošne. Na úlohu štátu v daných problémoch sa ďalej môžeme pozrieť pohľadmi politiky a ekonómie. Rovnostársky sa danej problematike venujú najmä sociálno-demokraticky orientované strany. Liberálne strany daný problém riešia z hľadiska príjemcov a platcov do systému. Ekonomické teórie sa zasa zaoberajú danou témou z hľadiska nastavenia efektívnosti a rovnosti (napríklad Stiglitz, 1997) systému. Z pohľadu štátu je argumentom zníženie byrokratických nákladov na obhospodarovanie sociálnej politiky. V neposlednom rade je tu i argument o slobode. Van Parijs (1995) popisuje formálnu slobodu ako voľbu odmietnutia práce. UBI preto predkladá ako myšlienku reálnej slobody voľby odmietnutia práce bez dopadov na príjem nutný k existencii.

Na strane druhej je tu hlas odporcov UBI systému a jej hlavný argument je privysoká nákladovosť. Ak by mala daná dávka spĺňať náležitosť základného životného štandardu spôsobila by ešte väčší tlak na verejné financie. Tento tlak by bol následne prenesený na občanov vo forme zvyšovania daní a odvodov, ktoré by pocítila najmä chudobná vrstva. To, že dane platia najmä nižšie príjmové vrstvy potvrdzuje i štúdia ITEP (2018), ktorá tvrdí, že regresívne pôsobenie daní prevažuje vo väčšine skúmaných štátov. Prehlbovanie motivácií subjektov k vyhýbaniu sa daňovej povinnosti poznáme už z minulosti ako kauza Panama papers. Aktuálne na to poukazujú investigatívny žurnál Propublica PROPUBLICA (2021).

Ďalším argumentom alebo obavou opozície UBI je vplyv na trh práce. Ľudia by stratili motiváciu k práci a teda vytváraniu hodnôt. Forma kapitalizmu a motivácií s ňou spojenou je dnes však hnacím motorom moderných ekonomík. (PARLAMENT, 2016) Podľa Meyera (2016) je taktiež dôležité nepodceňovať sociálnu hodnotu práce, v ktorej dnes množstvo ľudí trávy prevažný čas dňa. Zavedenie UBI by teda z hodnoty práce vyňala sociálny aspekt a znížila ju len na aspekt finančný. Znamenalo by to teda, že ľudia by sa rozhodovali ísť do práce čisto na základe finančného príjmu. Toto tvrdenie samozrejme stojí na tom, že zavedenie UBI by demotivovalo ľudí naďalej pracovať.

Ďalej Mayer (2016) v sociálne orientovanom časopise spomína narušenie spravodlivosti, keďže by sa UBI vyplácal i bohatým ľuďom, ktorí takúto „dávku“ nepotrebujú.

Ako ďalší protiargument systému UBI z politického hľadiska, ktorý autori popisujú, je obava z nárastu vládnej moci nad občanmi. Rastúcu závislosť príjemcov verejného blaha vidia ako potencionálnu hrozbu zneužitia politickými predstaviteľmi. Vládna moc by tak mohla rozhodovať pod vplyvom tejto skutočnosti, preto by sa UBI stal politickým nástrojom. (Iglesias a Block, 2019). Tento argument je bližšie rozpracovaný v nasledujúcej časti Politická ekonómia UBI.

Otázka ekonomickej migrácie je ďalším z argumentov opozície proti UBI. Článok od Fischera (2018) síce popisuje, prečo by sa UBI zaviesť malo, na druhej strane otvára otázky ohľadom nastavenia a bariér, ktoré by v zavedení bránili. Demonštruje to na prípade Nemecka, ktoré sa s ekonomickou migráciou potýka už dnes v dôsledku štedrého sociálneho systému.

III. Politická ekonómia UBI

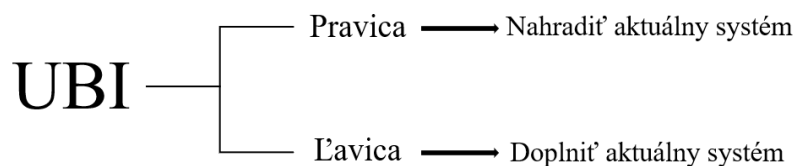
Už od počiatkov myšlienky UBI je zrejmé, že predkladatelia daného systému sú motivovaný sociálnou problematikou. Zásadnou otázkou je teda to, čo má bezpodmienečný základný príjem v spoločnosti splňať.

Zo socialistického pohľadu by nahradenie aktuálnych sociálnych systémov systémom UBI prinieslo ľuďom už dnes odkázaným na pomoc ešte horšie sociálne podmienky. Príkladom konceptu UBI, ktorý by mali socialisti podporovať je koncept univerzálny, ako to vyplýva z názvu. Takýto koncept má byť stanovený na alebo nad úrovňou životného minima, čo by vyviedlo pracujúcich z nevyhnutnosti pracovať (pracujem len kvôli peniazom - vykorisťovanie) bližšie k sfére slobody (tak ako ju opisoval Marx). Pre ľavicu je teda ideologicky správne podporovať UBI ako doplnok aktuálnych systémov sociálnej politiky a nie ako ich náhradu. (Sculos, 2018)

Náhradu aktuálnych sociálnych systémov alternatívou v podobe jednej dávky UBI považujú socialisti za libertariánsku myšlienku, ktorá by odstránila „bariéry“ ako je minimálna mzda a dala anarchii trhu voľnú ruku. (Booth, 2017)

Na rozdielny pohľad využitia systému UBI skrz politicko-ekonomickú orientáciu poukazuje schéma na Obrázku 1.

Obrázok 1 Schéma politickej ekonómie UBI

Zdroj: Vlastné spracovanie

V dokumente od World Bank bola daná problematika skúmaná na modeloch politického procesu demokratických politických režimov a v prípade skúmaných rozvojových krajín (autokracií) bolo uvedené: „*politický proces v autokracii nie je diametrálne odlišný ako v demokracii*“. World Bank došla k záveru: „*Zatiaľ čo ľavicové a zelené strany historicky presadzujú UBI vo svojich programoch, v skutočnom politickom procese okolo UBI sú tvorcami práve pravicové strany. Vo výsledku však pozorujeme rôzne návrhy UBI v rôznych krajinách a kontextoch, ktoré sa stávajú viac konzervatívne ako revolučné.*“ Tento argument prispieva k obavám využitia systému UBI z dôvodu zneužitia politickej moci. V spomínanom rozpracovaní poukazujú, že práve hlavná voličská základňa pre systém UBI je z radov nezamestnaných a ľudí s neistou prácou. Návrhy sú často málo prepracované a nie je teda jasné, aké dopady by zavedenie prinieslo. (WORLD BANK GROUP, 2020)

Tento fakt upozorňuje a potvrdzuje práve obavu z využitia UBI ako politického nástroja. Myšlienka UBI je jedným z možných smerov pre budovanie systémov sociálnej ochrany, avšak o konkrétny cieľ aký má takáto forma sociálnej politiky v spoločnosti splňať sa stále vedú spory.

IV. Praktické skúsenosti s UBI

Na základe vyššie uvedeného textu je zrejماً kontroverznosť systému UBI. Na jednej strane spája ak sociálnych tak liberálnych zástancov (v istých aspektoch), na strane druhej nemajú jednoznačný postoj ani ekonómovia, ani politici. Nasledujúca časť príspevku preto predstaví skúsenosti s reálne zavedenými formami a experimentmi so systémom UBI.

Aljašská štátna dividenda je azda jednou z najznámejších reálne zavedených foriem UBI vo svete. Tento americký štát vypláca túto dividendu raz ročne od roku 1982. Financovanie plynie z obchodu s ropou a zisku z investícií do fondov. Hlavná motivácia nie je tvorba sociálnej politiky, ale prerozdelenie bohatstva. Obdobným systémom sa uberá i malé autonómne územie Číny, a to Macao. Rovnako ako americký štát Aljaška, určuje Macao hlavnú motiváciu ako podiel každého obyvateľa na hospodárskom rozvoji tejto oblasti. (Laurinavičius a Laurinavičius, 2016)

V sedemdesiatych rokoch minulého storočia prebehli prvé experimenty so systémom UBI. Kanadský experiment známy ako „Mincome“, ktorý prebiehal v rokoch 1974 až 1979 bol zastavený z dôvodu krízy – ropný šok, ktorá viedla k výraznej inflácii a nezamestnanosti. Experiment teda nemal v tom čase jasné závery. Avšak Evelyn Forget v roku 2008 získala povolenie k analýze archivovaných záznamov tohto experimentu. Experiment prebiehal v meste Dauphin (cca 10 000 obyvateľov). Skupina ekonómov chcela takýmto systémom riešiť problém chudoby na vidieku. Z analýzy získaných dát vyplynuli skutočnosti ako zníženie hospitalizácií o 8,5 % (v súvislosti s požitím alkoholu kvôli problémom duševného zdravia). Pozitívny vplyv bol i na oblasť vzdelania. V malom meste bolo bežné, že muži od veku 16 rokov začínali pracovať. V roku 1976 sa 100 % študentov v Dauphine zapísalo do záverečného ročníka strednej školy (mohli si dovoliť študovať). Analýza ďalej poukázala na pozitívny stimul v rámci drobného podnikania, kedy pri poberaní Mincome vzrástol dopyt a dostupnosť bankových produktov pre drobných podnikateľov. (Cox, 2020)

Mincome systém čerpal inšpiráciu od Milтона Friedmana a teda prepojenie s negatívnou daňou z príjmu. Za každý dolár dodatočného príjmu (nad Mincome) bol Mincome krátený o 50 centov. Presnejší spôsob fungovania Mincome systému uvádza STATCAN (2015).

V roku 2016 prebehlo referendum o zavedení UBI vo Švajčiarsku. Každý dospelý občan by podľa navrhovania podporovateľov mal dostávať UBI vo výške 2 500 švajčiarskych frankov a každé dieťa (pod 18 rokov) 655 švajčiarskych frankov. Podmienky systému však neboli explicitne stanovené. Švajčiarska vláda a takmer všetky hlavné politické strany vyzvali svojich voličov, aby odmietli plán UBI. Varovali, že daný krok si bude vyžadovať ďalších 25 miliárd švajčiarskych frankov ročne prostredníctvom spôsobov hlbokého znižovania výdavkov alebo zvyšovania daní. (Minder, 2016)

Výsledkom tohto referenda bolo hlasovanie o neakceptovaní UBI u 77 % zúčastnených voličov. UBI teda v danom celonárodnom hlasovaní prepadlo. Na druhej strane sa ukázalo, ako ďaleko táto myšlienka zašla v celonárodnej diskusii. (McGahey, 2016)

Prvým celonárodným a posledným dokončeným experimentom v tejto oblasti je známy Fínsky experiment. Fínska vláda sa rozhodla podporiť výskum, aby mohla lepšie pochopiť postavenie na poli nezamestnanosti a vnímanie životnej spokojnosti, takzvaný well-being. (Hiilamo, 2019)

Tento experiment prebiehal dva roky od začiatku roku 2017 do konca roku 2018. Náhodne vybratá vzorka 175 000 nezamestnaných ľudí, ktorí boli do experimentu zapojení, bola rozdelená do dvoch skupín. Prvou, skúmanou skupinou, tj. 2 000 subjektov, boli ľudia, ktorý poberali UBI vo výške 560 € mesačne. Príjem nepodliehal zdaneniu a nebol nijak znížený pri nástupe do zamestnania. Druhá skupina dostávala bežné sociálne dávky od KELA (Fínska sociálna poisťovňa). Je dobré podotknúť, že na začiatku experimentu boli obe skupiny totožné z hľadiska sociálno-demografického zloženia (vek, pohlavie, socioekonomický status). Konečné výsledky priniesla záverečná správa z mája roku 2020. (Kangas, 2019) Táto správa obsahuje niekoľko subprojektov, ktoré analyzujú experiment a základný príjem z rôznych perspektív. V prípade zamestnanosti sa dni strávené v zamestnaní zvýšili v skupine, ktorá dostávala UBI (priemere o šesť dní viac ako skupina poberajúca dávky od KELA). Tento efekt bol však ovplyvnený zvýšením podmienenosti sociálnych dávok (KELA) v roku 2018.

V prvom roku nebol identifikovaný výraznejší efekt v oblasti zamestnanosti. V prípade subjektívneho blahobytu príjemcovia UBI pociťovali menší stres. Respondenti napríklad uvádzali, že sú schopní platiť svoje účty včas. Za povšimnutie stojí i zvýšenie dôvery voči iným ľuďom a inštitúciami. Kvalitatívna štúdia poukázala na prínos UBI v smere posilnenia autonómie a rozšírených možností dlhodobého finančného plánovania. V prieskume 46 % respondentov prejavilo súhlas s trvalým zavedením UBI ako súčasťou finskeho systému sociálneho zabezpečenia. Súviselo to najmä s neistotou na trhu práce, pri ktorej sa priaznivci politických strán propagujúcich základný príjem hlásia k vyššej úrovni finančných ťažkostí a neistoty. Výsledky dôsledne ukazujú, že základný príjem podstatne neovplyvňuje ponuku pracovných síl, ale zvyšuje blahobyt.

Svoj experiment spúšťajú v roku 2020 i Nemci. Podstatou výskumu je do akej miery ovplyvňuje taký spoľahlivý a bezpodmienečný príjem postoje a správanie ľudí v rôznych oblastiach života ako profesný život, denné aktivity, zapojenie do komunit, stravovanie alebo vzťahy. Na rozdiel od vyššie spomínaného finskeho experimentu chcú Nemci využiť metódu takzvaných štatistických dvojčiat (rovnaká životná situácia, pohlavie, vlastnosti osobnosti atď.), tým pádom rozdiely správania budú prisúdené UBI. Zaujímavým aspektom však bude zapojenie najmä ľudí, ktorí sú voči UBI systému skeptický. Jürgen Schupp z Nemeckého inštitútu pre ekonomický výskum je jedným z tvorcov a hlavným organizátorom pilotného projektu UBI v Nemecku. Schupp má za sebou už bohaté skúsenosti v sociálno-ekonomických experimentoch. V rozhovore pre známy denník DER SPIEGEL hovorí, že nie je 100 % zástancom systému UBI. *„Zmeny by sa mali zavádzať až po preukázaní ich pozitívneho účinku, kedy bude situácia po zavedení zreteľne lepšia ako súčasná, po zvážení všetkých výhod a nevýhod. Napriek tomu si myslím, že zásadnej reforme nášho systému sociálneho zabezpečenia sa v dohľadnej budúcnosti nedá vyhnúť. Verím, že politici by tomu mali venovať oveľa viac času.“* (SPIEGEL INTERNATIONAL, 2020). Základný príjem sa v Nemecku začal vyplácať na jar 2021. Ide o Štúdiu 1 z troch plánovaných. V priebehu trojročného výskumu vyplní každý účastník šesť online dotazníkov, ktoré budú obsahovať otázky týkajúce sa zamestnania, využívania času, správania spotrebiteľa, hodnôt a zdravia. Nasledujúce dve štúdie začnú v rokoch 2022 (Štúdia 2) a 2023 (Štúdia 3) v prípade, ak prvotná štúdia potvrdí významné účinky UBI na vyššie spomínané skúmané otázky. (Pilotprojekt Grundeinkommen, 2021)

V. Prečo UBI na Slovensku?

Ako bolo uvedené v úvodnej časti príspevku, pokusy o zavedenie sociálnej politiky formou UBI v prípade Slovenskej republiky už prebehli. Odvodový bonus Richarda Sulíka však taktiež kombinuje UBI s negatívnou daňou ako v prípade spomínaného kanadského Mincome. Hlavnými argumentami k sociálno-odvodovej reforme slovenských liberálov sú komplikovanosť stávajúceho systému, nespravodlivosť v prispievaní a poberaní zo systému a bariéra medzi nástupom do nízko príjmového zamestnania a poberaním sociálnych dávok. Čo sa týka všeobecne známych motívácií pre zavedenie UBI, tak v prípade Slovenskej republiky ide najmä o udržateľnosť verejných financií s úzko súvisiacou budúcnosťou trhu práce.

Podľa OECD (2018), v prípade západnej časti územia Slovenska (oblasť najnižšej nezamestnanosti) dosahujú automatizáciou ohrozené pracovné miesta až 40 %. Slovenská ekonomika je úzko naviazaná na sektor automobilového priemyslu, ktorý tvorí 13 % HDP (SME, 2020). Roboty už dnes nahradili pracovné pozície pri lakovaní áut alebo zváraní spojov karosérie, v ktorom im človek nedokáže konkurovať. V roku 2016 pripadalo na Slovensku 135 robotov na 10 000 zamestnaných. V roku 2019 to je už 169 robotov na 10 000 zamestnaných v priemyselnej výrobe. Pandémia COVID-19 ešte urýchlila túto transformáciu Buchláková (2020).

Druhým dôvodom pre uvažovanie nad reformou akou je UBI je už notoricky známa negatívna demografia obyvateľstva. Ukazovateľ starnutia populácie úzko súvisí s tvorbou sociálnej politiky. Dáta z posledných piatich rokov a roku 1999, teda 20 ročnú diferenciu, zachytáva nasledujúca Tabuľka 1. Ukazovatele v tabuľke jasne poukazujú na negatívny demografický vývoj obyvateľstva na Slovensku. Hodnota indexu starnutia (Sauvyho index) vyjadruje počet osôb v poproduktívnom veku, teda 65 a viac rokov na 100 osôb v predproduktívnom veku, teda do 15 rokov. Podiel osôb

v poproduktívnom veku na celkovom počte obyvateľov taktiež deklaruje spomínaný fakt starnutia. Index ekonomickej závislosti starých ľudí vyjadruje počet osôb v poproduktívnom veku na 100 osôb v produktívnom veku, teda 15. až 64. rok života. Skvalitňovanie životnej úrovne má taktiež za následok predlžovanie života. Nárast počtu osôb, ktoré prekonal vek 100 rokov, poukazuje na dlhšie využívanie systému.

Tabuľka 1 Demografia Slovenskej republiky

	1999	2015	2016	2017	2018	2019
Index starnutia	57,53	94,22	96,96	99,43	101,90	104,80
Podiel osôb v poproduktívnom veku v %	11,40	14,45	14,99	15,52	16,04	16,58
Index ekonomickej závislosti starých ľudí v %	16,56	20,57	21,55	22,54	23,52	24,54
100 a viac rokov	538	770	892	1 014	1 149	1 455

Zdroj: STATDAT, 2020b.

Kombinácia starnúcej populácie spolu s pokrokmi v zdravotníctve, ktoré ma za následok výrazne predĺženie života spôsobili to, že Slovenská republika má v predikciách už dnes jasne stanovený problém v budúcnosti. Udržateľnosť stávajúceho dôchodkového systému bude veľmi problematická. RRZ (2021) v správe z 3. 6. 2021 poukazuje na zhoršenie ukazovateľa dlhodobej udržateľnosti verejných financií, na ktorý má vo výraznej miere vplyv dôchodková politika. Branislav Toma (2021), redaktor ekonomického týždenníku TREND, píše doslova o najhoršie udržateľnom dôchodkovom systéme v rámci celej Európskej únie vôbec, vychádzajúc z dokumentu Európskej komisie.

Cieľom tohto príspevku je preto posúdenie možností a vhodnosti zavedenia UBI systému sociálnej politiky v rámci Slovenskej republiky. Vyčíslenie aktuálne možnej výšky transferu UBI pri zachovaní neutrality nákladov na sociálnu politiku. Dva vyčíslené varianty UBI (A.; B.) budú následne porovnané s čiastkami ako životné minimum (ŽM), minimálna hrubá mzda (MHM) a minimálny starobný dôchodok (MSD). Táto komparácia bude použitá v ďalšej skúmanej otázke. V jej rámci bude prepočítané, o koľko by sa aktuálne náklady sociálnej ochrany museli zmeniť, ak by sme chceli zaviesť UBI v čiastkach životného minima, minimálnej hrubej mzdy a minimálneho starobného dôchodku. Cieľom diskusnej časti je analyzovať vhodnosť a formu zavedenia UBI v realite Slovenska. V úvahu budú brané historické a aktuálne aspekty z oblasti sociálnej politiky, verejných financií a už dnes predikované budúce hrozby pre tieto oblasti.

VI. Metodika a dáta

Pre naplnenie cieľa tohto príspevku boli využité dáta (veková štruktúra obyvateľstva, finančné náklady sociálnej politiky Slovenska) z rokov 2009 až po najaktuálnejšie dostupné dáta za rok 2018, ktoré sú dostupné zo zdroju Slovenského štatistického úradu.

V Tabuľka 2 sú kumulované i štrukturálne rozdelené výdaje verejných financií na sociálnu ochranu v usporiadanej časovej rade od roku 2009 po rok 2018.

Tabuľka 2 Výdaje na sociálnu ochranu Slovenskej republiky

v mil. EUR	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Výdavky spolu	11 813	12 322	12 591	13 090	13 570	14 057	14 370	14 901	15 395	16 117
Zdrav. starostlivosť	3 611	3 657	3 725	3 875	4 070	4 224	4 372	4 713	4 748	5 140
Invalidita	973	1 035	1 083	1 141	1 187	1 231	1 237	1 279	1 315	1 330
Staroba	4 270	4 482	4 684	4 950	5 198	5 539	5 706	5 818	6 122	6 367
Ostatné	2 958	3 103	3 100	3 124	3 115	3 063	3 055	3 092	3 211	3 279

Poznámka: Ostatné - zahŕňa náklady ako Pozostalí; Rodina/deti; Nezamestnanosť; Bývanie a sociálne vylúčenie; Administratíva; Iné výdavky

Zdroj: DATA CLUB, 2020

V Tabuľka 3 sú počty obyvateľov v súčte a vekovo rozdelených intervaloch za spomínané časové obdobie rokov 2009 až 2018.

Tabuľka 3 Počet obyvateľov a veková štruktúra obyvateľstva Slovenskej republiky

	2009	2010	2011	2012	2013
Spolu	5 424 925	5 437 283	5 404 322	5 410 836	5 415 949
0-14	831 320	830 457	832 572	830 576	829 925
15-63	3 882 302	3 882 290	3 823 622	3 810 321	3 792 093
64+	711 303	724 536	748 128	769 939	793 931
	2014	2015	2016	2017	2018
Spolu	5 421 349	5 426 252	5 435 343	5 443 120	5 450 421
0-14	830 181	832 043	849 701	849 701	858 042
15-63	3 768 156	3 740 940	3 710 066	3 678 496	3 647 098
64+	823 012	853 269	875 576	914 923	945 281

Zdroj: STATDAT, 2020a

Postupy pre výpočty UBI variantov A. a B. sú nasledovné:

1. Širšie pojmie UBI: Základný príjem na úrovni vynaložených nákladov (NS) Tabuľka 2 voči demografickej štruktúre Tabuľka 3. Opomenutím princípu solidarity bude vyčíslená čiastka, ktorú by dostával každý občan Slovenska tak, aby boli zachované súčasné náklady na sociálnu ochranu.

$$NS = (\text{osoby do 15 rokov} \times (X_{ubi}/2) + \text{osoby nad 15 rokov} + \text{starobný dôchodcovia}) \times X_{ubi} \quad (1)$$

2. Užšie pojmie UBI: Základný príjem na úrovni vynaložených nákladov Tabuľka 2 očistených od nákladov na zdravotnú starostlivosť (NS*) voči demografickej štruktúre Tabuľka 3.

$$NS^* = (\text{osoby do 15 rokov} \times (X_{ubi}/2) + \text{osoby nad 15 rokov} + \text{starobný dôchodcovia}) \times X_{ubi} \quad (2)$$

Prepočty budú vychádzať z aktuálne dostupnej vekovej demografie obyvateľstva v kombinácii s aktuálnymi nastaveniami legislatívy. Legislatíva určuje vekovú hranicu mladistvej osoby a osoby dôchodkového veku. V prípade mladistvého, teda osoby mladšej ako 15 rokov (§11 Zákonníka práce č. 311/200), bude UBI stanovené v polovičnej výške z dôvodu závislosti na zákonnom zástupcovi a nemožnosti vykonávať prácu. Štatistický úrad Slovenskej republiky taktiež osoby do 15 rokov zaraduje do predproduktívneho veku. V prípade dôchodkového veku Štatistický úrad určuje hranicu 65 rokov, teda ako poproduktívny vek. V príspevku sa bude vychádzať z dôchodkového veku, ktorý je na Slovensku zastropovaný na 64 rokov (Príloha č. 3a k Zákonu č. 461/2003 Z. z.).

Ďalej sa autori zaoberajú porovnaním vypočítaných variantov širšieho (A.) a užšieho (B.) pojatia s čiastkami ŽM, MHM a MSD. Následne bude vyčíslená výška nákladov na sociálny systém, ak by

došlo k zavedeniu výšky UBI v čiastkach ŽM, MHM a MSD. Toto vyčíslenie bude dosiahnuté s využitím vyššie uvedeného vzorca (1).

VII. Kvantitatívne výsledky

Nasledujúca Tabuľka 4 obsahuje výsledky výpočtov mesačného vyjadrenie výšky UBI v rokoch 2009 až 2018 (A., B. variant).

Tabuľka 4 Kvantitatívne výsledky UBI v mesačnom vyjadrení

v EUR	2009	2010	2011	2012	2013
A. Širšie pojatie UBI	197	204	210	218	226
B. Užšie pojatie UBI	136	143	148	154	158
Životné minimum	185	185	190	195	198
Min. hrubá mzda	296	308	317	327	338
Min. st. dôchodok	252	252	258	265	269
	2014	2015	2016	2017	2018
A. Širšie pojatie UBI	234	239	248	256	267
B. Užšie pojatie UBI	164	166	169	177	182
Životné minimum	198	198	198	199	205
Min. hrubá mzda	352	380	405	435	480
Min. st. dôchodok	269	269	269	271	279

Poznámka: Minimálny starobný dôchodok bol legislatívou stanovený až v roku 2015. Pre predchádzajúce roky bola preto využitá metodika výpočtu od roku 2015 a teda 1,36-násobok životného minima.

Čiastky ŽM, MHM a MSD boli matematicky zaokrúhlené.

Ako je možné vidieť v Tabuľka 4, vyčíslené sumy UBI v prípade celkového nahradenia aktuálneho systému (variant A) prekonávajú vo svojej výške čiastky ŽM každoročne. Pri čiastkach MHM, ktoré by ešte podliehali dani a odvodom, dosahuje výška UBI vo všetkých rokoch priemerne 64 % z MHM. V konfrontácii s čiastkami MSD (1,36-násobok ŽM) UBI dosahuje v priemere 86 % podiel.

Vo variante B., teda po očistení NS o zdravotné výdaje, je porovnanie UBI voči všetkým komparovaným čiastkam v každom roku horšie. V prípade ŽM je UBI v priemere o 36 € nižšie a dosahuje v priemere 86 % čiastky ŽM. Pri čiastke MHM je UBI v priemere o 200 € nižšie a výška UBI dosahuje v priemere 44 % čiastky MHM. S poslednou porovnanou čiastkou a teda MSD je UBI v priemere o 105 € nižšie, čo v percentuálnom vyjadrení predstavuje v priemere 60 % čiastky MSD.

Tabuľka 5 Zavedenie UBI v stanovených čiastkach

Typ čiastky v roku 2018	UBI vo výške (v EUR)	Úroveň aktuálnych nákladov (v %)
Životné minimum	205	77
Min. hrubá mzda	480	179
Min. starobný dôchodok	279	104

Poznámka: Čiastky ŽM; MHM a MSD boli matematicky zaokrúhlené.

Druhou skúmanou otázkou je zmena aktuálnych nákladov na sociálnu ochranu v prípade zavedenia UBI vo výškach ŽM, MHM a MSD z roku 2018. Výsledky sú prezentované v Tabuľka 5. Ak by bolo UBI vo výške ŽM (205,07 €), náklady na vyplácanie by dosahovali necelých 77 % aktuálnych nákladov systému. Pri štedrosti a vyplácanej čiastke UBI vo výške MHM (480 €) by došlo k nárastu na úroveň 179 % aktuálnych nákladov. Ak by bola stanovená výška UBI vo výške MSD došlo by k navýšeniu aktuálnych nákladov na úroveň 104 %.

VII. Diskusia a záver

Popísané problémy a reálne hrozby pre súčasný systém z predchádzajúcej kapitoly a už dnešné nedostatky vedú k zamysleniu nad alternatívnym riešením. Z ekonomickej teórie a obdobne i z praxe je všeobecne známa vyššia efektívnosť súkromného sektoru. Ako príklad môžu poslúžiť štátne spoločnosti, ktoré neraz krivia trh dumpingovými cenami alebo neefektívnym nakladaním so zdrojmi. „Trestom“ nie je opustenie trhu, ale sú to štátne dotácie, ktoré prehlbujú celkové náklady. Podmienky v ekonomike sú živým stále premenným organizmom. Víťazom je ten, kto reaguje rýchlejšie a efektívnejšie. Z tohto tvrdenia preto vyplýva, že prvok zásluhovosti je veľmi dôležitý i v prípade sociálnej politiky štátu. Analýza INESS (2006a) však vidí značné problémy ak sa o zásluhovosť snaží štát, a to konkrétne takto: *„Zásluhovosť, ktorá je charakteristická pre súkromné komerčné produkty, kde sa výška poistného plnenia odvíja od výšky poistných platieb, bola prenesená aj do sociálneho poistenia. Celý systém má byť tak spravodlivejší, keďže aspoň čiastočne odzrkadľuje výšku zaplateného poistného. Aj keď štát imituje fungovanie poistenia v súkromnej sfére, podstatou sociálneho systému by nemalo byť zabezpečovanie poistenia a zásluhovosti, ale prerozdelenie minimálne nutného množstva prostriedkov k občanom, ktorí sa dostali do stavu hmotnej núdze, čiže solidarita. Dôvodov, prečo by nemal štát suplovať súkromné poisťovne v oblastiach, ktoré priamo nezabezpečujú garanciu životného minima v stave hmotnej núdze, je niekoľko. Hlavným je neschopnosť štátu efektívne poskytovať poistné služby podľa individuálnych preferencií spotrebiteľov. Keďže štát nie je, na rozdiel od súkromných subjektov, motivovaný ziskom, neexistuje tu tlak na hospodárnosť a znižovanie nákladov. Tento efekt je len umocnený faktom, že štát si sám určuje výšku poistného, čiže cenu ponúkaného produktu. Absencia konkurencie potom vedie k zabrzdeniu vývoja poistných produktov a zanedbávaniu reálnych potrieb poistencov. Ďalším dôvodom, prečo by mal sociálny systém prenechať zásluhovosť súkromným poisťovniam, je politické riziko, ktorému musia čeliť poistenci štátu. Kým pri bežnom poistení sú podmienky stanovené pri podpise poistnej zmluvy v čase stabilné, podmienky poistného plnenia v prípade sociálneho poistenia sa často menia v politickom procese. Čím väčší podiel zásluhovosti bude v sociálnom poistení obsiahnutý, tým viac peňazí poistenca bude vystavených riziku politickej zmeny.“*

V prípade aktuálneho sociálneho systému by preto zavedenie UBI mohlo byť jedným z východísk. Ako bolo vyčíslené v podmienkach Slovenskej republiky pri zachovaní neutrality nákladov by sa transfer UBI v základnej výške pohyboval v rozmedzí 15 % až 20 % HDP na obyvateľa. Takýto interval navrhuje i Phillipe Van Parijs, ktorý je aktuálne najviac spájaný s problematikou UBI. (PARLAMENT, 2016) Daňou pri nahradení aktuálneho sociálneho systému v takto zliberalizovanom prostredí je individuálna zodpovednosť za vlastnú sociálnu ochranu. Základom fungovania systému UBI je garancia určitej životnej úrovne štátom, napríklad vo výške spomínaných 20 % HDP na obyvateľa. Výška tohto transferu by zohrala kľúčovú úlohu v prípade štátu aj občana. Z pohľadu politickej ekonómie sa vynára obava z nového politického nástroja a vytvárania fiškálnych ilúzií. Ako popisuje Efthyvoulou (2012) cieľom politických predstaviteľov je byť zvolený, preto využívajú expanzívnej fiškálnej politiky pre maximalizáciu svojej popularity. Toto potvrdzujú i Formanová a Mádr (2015) v oblasti nepriamych daní prostredia EÚ. Výška UBI by preto mala byť podložená ťažko meniteľným ústavným zákonom, čo by zabránilo takzvanému „kupovaniu hlasov“ vo volebnom procese. Už dnes sme svedkami nedostatočnej legislatívnej ochrany pred politickými záujmami najmä v prípade dôchodkovej politiky.

Ako sa mnohokrát vytyka, je treba brať do úvahy finančnú náročnosť takéhoto kroku. Návrh daňovo-odvodovej reformy Sulíka a Mihála (2016), ktorú nazvali „Odvodový bonus“ bola kvantitatívne rozpracovaná na reálnych dátach Slovenskej republiky. Analytici INESS (2017b) podrobili Odvodový bonus analýze fiškálnych dopadov. Z ich záveru vyplýva: *„Na základe dostupných údajov odhadujeme, že zavedenie odvodového bonusu pri parametroch definovaných v úvode by viedlo k výpadku zdrojov v objeme jednej miliardy eur. Ak sa pozrieme na štruktúru tohto výpadku, tak viac ako tri štvrtiny výpadku (773 mil.) sú spôsobené nedostatkom zdrojov na financovanie súčasných zdravotníckych výdavkov. Na druhej strane systém odvodového bonusu zvyšuje nekonsolidovaný čistý*

príjem zamestnancov ako aj väčšiny živnostníkov v objeme viac ako 2 mld. eur, preto parametrickými úpravami odvodového bonusu je možné dosiahnuť jeho fiškálne neutrálne zavedenie.“

Pri uvažovaní o zavedení UBI alebo reformy inšpirovanej takýmto systémom, by bolo namieste uvažovať i o prechodnej fáze v zmysle takzvanej Paretovej efektívnosti. Vyvarovanie sa obdobných situácií ako pri transformácii z centrálne plánovanej ekonomiky, ktorú zažila hlavne dnešná generácia v dôchodkovom a pred dôchodkovom veku. Z histórie vieme, že fungovaniu v trhovej ekonomike je nutné sa učiť a nie skokovo zažiť. Táto chyba mala za následok mnohé negatívne dôsledky ako napríklad netransparentnú privatizáciu. Doznievanie filozofie minulého režimu a problematická adaptácia do kapitalistického myslenia je stále badateľná i v ľuďoch, ktorí takýto systém zažili čo i len v detstve. Deklaruje to i Národná banka Slovenska (2020) vychádzajúc zo štatistiky ECB, ktorá tvrdí že: „Čistý finančný majetok domácností v eurozóne na osobu naďalej rastie, pričom ku koncu druhého štvrtého 2020 dosahoval takmer 55 000. €. Mierny rast finančného majetku domácností sme zaznamenali aj na Slovensku, naďalej však ostávame v tejto štatistike najchudobnejšou krajinou eurozóny s necelými 7 000 €.“

Problémom, ktorý je preto oveľa závažnejší oproti otázke financovania, je práve zmena v behaviorálnej ekonómii. Základom behaviorálnej ekonómie je skúmanie odchýlok (spôsobené emóciami) v racionálnom rozhodovaní, teda ide o zasadenie psychológie do ekonómie. Ako bolo preukázané v kapitole IV. Praktické skúsenosti s UBI, väčšina experimentov a pilotných programov skúma práve tento aspekt. V prípade zavedenia systému UBI by šlo o zabezpečenie uvedomelosti obyvateľstva v podobe obdržania verejného blaha, ktoré je podmienené ekonomickou aktivitou každého obyvateľa. Rozdielom oproti socialistickej filozofii je odmena, ktorá sa tvorí v rámci trhu práce. Systém UBI by teda bol hybridom štátnej garancie a kapitalistickej motivácie.

Vyššie spomenuté náklady späté s financovaním, ktoré by zavedenie UBI prinieslo, sú spojené s transformáciou legislatívy, daňovej sústavy, školstva a s mnohými ďalšími oblasťami. V čom sa však naskytajú možnosti zlepšenia a eliminovania nedostatkov aktuálneho systému, je prenesenie zodpovednosti za svoju životnú úroveň. V prípade prípravy na dôchodkový vek, kedy už dnes netransparentnosť prvého piliera dôchodkového systému PAYG (sporiteľ nevie presnú čiastku svojho budúceho starobného dôchodku) núti uvedomelých občanov k individuálnemu sporeniu na toto

obdobie. Zavedením UBI by štát garantoval len „zakladnú“ dávku, ktorú by občan jednoducho zakomponoval do svojich racionálnych očakávaní. S negatívnou demografiou sa už dnes otvára príjmová priepasť v prechode z ekonomicky aktívneho veku do dôchodkového. Takúto priepasť, kedy vám príjem klesne kľudne i o 50 %, umocňuje práve spomínaná netransparentnosť dôchodkového systému PAYG. Garantovaný príjem by tak otváral nové možnosti pre ľudí v produktívnom veku, aby sa na taký prechod pripravili. Možnosti v podobe kombinácie práce a drobného podnikania (dáta z kanadského Mincome tento argument podporujú) alebo efektívnejšej práce s vlastnými financiami. Vo výpočtoch v minulej časti bolo poukázané i na výdavky v sektore zdravotníctva. Tento sektor je druhou najvyššou výdajovou položkou. Zaujímavú alternatívu ponúka singapurský model, kde štát financuje približne 30 % nákladov na zdravotnú starostlivosť. Zvyšok tohto systému sa riadi trhom, v ktorom sú individuálne sporiace účty v súkromných poisťovniach. Štát vstupuje na tento trh len v prípade jedincov, ktorých sporenie nie je dostatočné, napríklad v prípade závažných chorôb. Pri nasporení dostatočnej sumy na pokrytie svojich očakávaných výdavkov už jedinec nemusí sporiť, financie môže využiť efektívnejšie. Takýto transparentný systém zabezpečuje efektívnosť v podobe odbúrania byrokracie, ktorú poznáme zo štátom riadených systémov. Na druhej strane to otvára možnosť v podobe konkurenčného boja medzi poskytovateľmi, čím sa zvyšuje úroveň zdravotnej starostlivosti. Vyššia zodpovednosť za svoje zdravie tak prináša elimináciu morálneho hazardu. Obdobné odbúrание morálneho hazardu by mohlo priniesť i zavedenie UBI v prípade sociálnej politiky. Zodpovednosť za vlastnú peňaženku by sa prejavila najmä v príprave na dôchodkový vek a „zlé časy“ ekonomike. V neposlednom rade UBI prináša i pocit finančnej istoty (podložené dátami z Fínskeho experimentu). O finančnú pomoc štátu je v dnešnom komplikovanom systéme nutné požiadať. Jedna z hlavných myšlienok návrhu daňovo-odvodovej reformy liberálnych politikov Sulíka a Mihála (2016), ktorá je inšpirovaná UBI, je práve

zjednodušenie aktuálneho systému na Slovensku. Argumentuje to tým, že v Slovenskom systéme sociálnej politiky existuje viac ako 90 sociálnych platieb smerom k občanovi, čím je tento systém až príliš komplikovaný. Zjednodušenie a zefektívnenie fungovania vzťahu medzi štátom a občanom by sa mohlo prejaviť napríklad v nižších administratívnych nákladoch a odbúranie byrokracie.

V čom by bol tento systém teda iný ako ten dnešný? V dnešnom systéme postavenom na princípe solidarity, sa mnoho ekonomicky aktívnych občanov podieľa na chode tým, že odvádzajú dane a odvody. Mnoho takýchto ekonomických subjektov však čerpá tento systém minimálne, častokrát až v poproduktívnom veku. Potom tu je skupina občanov, ktorí sú presným opakom. Neprispievajú do systému, sú teda čistými príjemcami. Problém takýchto príjemcov aktuálne nastáva i v motivácii prijať nízko platené zamestnanie. V aktuálnom systéme po nástupe do zamestnania nastáva situácia odobratia väčšiny sociálnych transferov, čím si už zamestnaný jedinec po odpočte dane z príjmu a odvodov reálne finančne pohorší. Toto nastavenie výrazne demotivuje podieľať sa na financovaní systému a dochádza k odklonu do takzvanej šedej ekonomiky, konkrétne čiernej práce. Podľa World Bank a poradenskej spoločnosti PWC má Slovenská republika 4. najvyššie daňovo-odvodové zaťaženie z krajín EÚ, píše Gulisová (2019). Problémom je však fakt, že i tak vysoké daňovo-odvodové zaťaženie nie je v „dobrých časoch“, kedy ekonomika prosperuje dostatočne na udržateľnosť verejných financií. TREND (2021) V systéme UBI by prispievanie do systému zostalo v relatívnych výškach tak, ako je to dnes, avšak opačná platba smerom od štátu k občanovi by bola v rovnakej výške pre všetkým (zohľadnená invalidita a iné neovplyvniteľné životné situácie). Vyššie príjmoví jedinci by teda prispievali absolútne stále viac, ale boli by čiastočne „odškodnení“ štátom späť. V prípade štátu by transfer vo forme určitej dopredu stanovenej čiastky priniesla jednoduchšiu predikovatelnosť nákladov sociálnej politiky verejných financií. Dnes už jasne stanovené problémy v podobe neudržateľnosti dôchodkového systému, nahraditeľnosti pracovných miest robotizáciou evokujú otázky do budúcnosti. Na margo týchto vedomosti, prichádza nepriami tlak, ktorý už dnes motivuje k čoraz väčšej potrebe finančnej nezávislosti medzi štátom a občanom. Univerzálny základný príjem predstavuje a evokuje rovnostárske teórie z dôb socializmu. Niektorí iní by takúto myšlienku mohli predkladať ako čisto liberálnu. Rozumný kompromis pre oba protipóly názorov, v spoločnosti, ktorá fungovala v oboch ideológiách, by tak mohol viesť k správnej ceste prerodu moderného k štátu blahobytu. Pápež František (2020) vo svojej knihe taktiež reaguje na zavedenie systému ako UBI, ktorý má zabezpečiť základnú životnú dôstojnosť. Jeho reakcia sa opiera taktiež o možné problémy, ktoré sú spojené s nezamestnanosťou a chudobou v súčasnosti a budúcnosti.

Motivácie a smery v ktorých bolo bohatstvo prerozdeľované v ekonomických dejinách si vždy našlo prívržencov i odporcov. Záverom tohto príspevku preto je, že pre Slovensko, ktoré si zažilo socialistický systém a aktuálne sa snaží dohnať západ v tom kapitalistickom, sa stáva skúmanie a diskusia o alternatívnych systémoch (ako je UBI) čoraz dôležitejším. Táto dôležitosť plynie najmä z nutnosti reformovania daňovo-odvodového a sociálneho systému. Teoretická, no dnes už prakticky skúmaná problematika UBI, sa naskytá ako možné východisko problémov spojených s budúcou udržateľnosťou verejných financií. Výzvou pre nositeľov sociálno-hospodárskej politiky i tak naďalej zostáva nájsť čo najefektívnejší, všeobecne dostupný a udržateľný systém. Takýto systém by mal byť predovšetkým adaptívny, nie len v riešení otázok chudoby a sociálnych problémov, ale aj v rámci trhu. Z dnešného pohľadu drahá investícia v podobe systému UBI, by sa tak, ako poznáme z kapitálových trhov, mohla pretransformovať v lacnejší variant s vyhlídkou na predikované problémy budúcnosti. Takáto reforma by však nemala byť špekulatívnym riešením ale využitím už dnes dostupných poznatkov danej problematiky.

Podakovanie

Tento príspevok vznikol za podpory internej grantovej agentúry PEF MENDELU [PEF_TP_2021001].

Literatúra

- BIEN – Basic Income Earth Network (2021). *About Basic Income*. Dostupné z <https://basicincome.org/about-basic-income/> (25. 6. 2021).
- Booth, A. (2017). *Universal Basic Income: Utopian Dream or Libertarian Nightmare?*. Dostupné z <https://www.marxist.com/universal-basic-income-utopian-dream-or-libertarian-nightmare.htm> (25. 6. 2021).
- Buchláková, L. (2020). *L. Buchláková o rizikách a príležitostiach robotizácie*. Dostupné z <https://www.ta3.com/clanok/1154058/1-buchlakova-o-rizikach-a-prilezitostiach-robotizacie.html> (25. 6. 2021).
- Cox, D. (2020). *Canada's Forgotten Universal Basic Income Experiment*. Dostupné z <https://www.bbc.com/worklife/article/20200624-canadas-forgotten-universal-basic-income-experiment> (25. 6. 2021).
- Efthyvoulou, G. (2012). Political Budget Cycles in the European Union and the Impact of Political Pressures. *Public Choice*, 153(3-4), 295-327.
- Fischer, Y. (2018). Basic Income, Labour Automation and Migration – An Approach from a Republican Perspective. *UCL Global Governance Institute Working Paper Series*.
- Ford, M. (2015). *Rise of the Robots: Technology and the Threat of a Jobless Future*. New York: Basic Books.
- Formanova, L., Madr, M. (2015). Elections and the Tax Structure in the New EU Member States. *Scientific Papers of the University of Pardubice*, 37, 5-13.
- Gulisová, S. (2019). *Nelichotivé miesto pre Slovensko. Odvodové zaťaženie práce máme štvrté najvyššie vo vyspelej Európe*. Dostupné z <https://www.forbes.sk/nelichotive-miesto-pre-slovensko-odvodove-zatazenie-mame-stvrte-najvyssie-vo-vyspelej-europe/> (25. 6. 2021).
- Hiilamo, H. (2019). University of Helsinki. *Heikki Hiilamo: "Disappointing Results from the Finnish Basic Income Experiment"*. Dostupné z <https://www.helsinki.fi/en/news/nordic-welfare-news/heikki-hiilamo-disappointing-results-from-the-finnish-basic-income-experiment> (25. 6. 2021).
- Iglesias, D., Block, W. E. (2019). Universal Basic Income: a Critique. *Romanian Economic and Business Review*, 14(3), 7-18.
- INESS (2006a). *Analýza sociálneho systému SR*. Dostupné z https://www.iness.sk/sites/default/files/media/docs/INESS_Analyza%20socialneho%20systemu%20SR.pdf. (25. 6. 2021).
- INESS (2017b). *Odvodový bonus – hodnotenie fiškálnych dopadov*. Dostupné z https://iness.sk/sites/default/files/pictures/iness_ob_2017_1.pdf (25. 6. 2021).
- ITEP (2018). *Who Pays? 6th Edition*. Dostupné z <https://itep.org/whopays/> (25. 6. 2021).
- Kangas, O. (2019). First Results from the Finnish Basic Income Experiment. *ESPN Flash Report 2019/17*. Brussels: European Commission.
- Laurinavičius, A., Laurinavičius, A. (2016). The Concept of Basic Income: Global Experience and Implementation Possibilities in Lithuania. *Business, Management and Education*, 14(1), 50-63.
- McGahey, R. (2016). Brink. *The Pros and Cons of a Universal Basic Income*. Dostupné z <https://www.brinknews.com/the-pros-and-cons-of-a-universal-basic-income/>.
- Meyer, H. (2016). *Five Reasons Why A Basic Income Won't Solve Technological Unemployment*. Dostupné z <https://socialeurope.eu/why-a-basic-income-wont-solve-technological-unemployment-but-a-job-guarantee-might> (25. 6. 2021).

Minder, R. (2016). *Guaranteed income for all? Switzerland's voters say no thanks*. Dostupné z <https://www.nytimes.com/2016/06/06/world/europe/switzerland-swiss-vote-basic-income.html> (25. 6. 2021).

Národná banka Slovenska (2020). *Vo finančnom majetku slovenských domácností dominuje hotovosť a vklady v bankách*. Dostupné z https://www.nbs.sk/sk/informacie-pre-media/tlacove-spravy/spravy-vseobecne/detail-tlacovej-spravy/_vo-financnom-majetku-slovenskych-domacnosti-dominuje-hotovost-a-vklady-v-bankach (25. 6. 2021).

OECD (2018). *Job Automation Risks Vary Widely Across Different Regions within Countries*. Dostupné z <http://www.oecd.org/newsroom/job-automation-risks-vary-widely-across-different-regions-within-countries.htm> (25. 6. 2021).

Pápež, F. (2020). *Let Us Dream: The Path to a Better Future*. Simon & Schuster.

Pilotprojekt Grundeinkommen. (2021). Dostupné z <https://www.pilotprojekt-grundeinkommen.de/> (25. 6. 2021).

Parlament (2016). *Basic Income: Arguments, Evidence, Prospects. Briefing*. Dostupné z [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/586679/EPRS_BRI\(2016\)586679_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/586679/EPRS_BRI(2016)586679_EN.pdf) (25. 6. 2021).

Propublica (2021). *The Secret IRS Files: Trove of Never-Before-Seen Records Reveal How the Wealthiest Avoid Income Tax*. Dostupné z <https://www.propublica.org/article/the-secret-irs-files-trove-of-never-before-seen-records-reveal-how-the-wealthiest-avoid-income-tax> (25. 6. 2021).

RRZ (2021). *Správa o dlhodobej udržateľnosti verejných financií k 18. máju 2021*. Dostupné z https://www.rozpoctovarada.sk/download2/sustainability_report_jun2021.pdf (25. 6. 2021).

Sculos, B. W. (2018). *Socialism & Universal Basic Income*. Dostupné z <https://digitalcommons.fiu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1120&context=classracecorporatpower> (25. 6. 2021).

SME (2020). *Automobilový priemysel zrejme pribrzdí zotavovanie ekonomík v strednej Európe*. Dostupné z <https://ekonomika.sme.sk/c/22457806/automobilovy-priemysel-pribrzdi-zotavovanie-ekonomik.html> (25. 6. 2021).

Spiegel International (2020). *Longitudinal Study on Unconditional Basic Income Launches in Germany*. Dostupné z <https://www.spiegel.de/international/germany/the-1-200-euro-experiment-longitudinal-study-on-unconditional-basic-income-launches-in-germany-a-ba6541aa-dddd-4355-9559-a4ab0b6f7655> (25. 6. 2021).

Statcan. (2015). *Low Income Measures*. Dostupné z <https://www150.statcan.gc.ca/n1/pub/75f0002m/2009002/s3-eng.htm> (25. 6. 2021).

Statdat (2020a). *Indexy vekového zloženia – SR, oblasti, kraje, okresy, mesto, vidiek*. Dostupné z [http://statdat.statistics.sk/cognosext/cgi-bin/cognos.cgi?b_action=cognosViewer&ui.action=run&ui.object=storeID\(%22iF41FA7A868E74315A56CF26B722E3A07%22\)&ui.name=Indexy%20vekov%20a9ho%20zlo%20c5%20beenia%20-%20SR%20-%20oblasti%20-%20kraje%20-%20okresy%20-%20mesto%20-%20vidiek%20%5bom7005rr%5d&run.outputFormat=&run.prompt=true&cv.header=false&ui.backURL=%2fcognosext%2fps4%2fportlets%2fcommon%2fclose.html](http://statdat.statistics.sk/cognosext/cgi-bin/cognos.cgi?b_action=cognosViewer&ui.action=run&ui.object=storeID(%22iF41FA7A868E74315A56CF26B722E3A07%22)&ui.name=Indexy%20vekov%20a9ho%20zlo%20c5%20beenia%20-%20SR%20-%20oblasti%20-%20kraje%20-%20okresy%20-%20mesto%20-%20vidiek%20%5bom7005rr%5d&run.outputFormat=&run.prompt=true&cv.header=false&ui.backURL=%2fcognosext%2fps4%2fportlets%2fcommon%2fclose.html) (25. 6. 2021).

Statdat (2020b). *Indexy vekového zloženia – SR, oblasti, kraje, okresy, mesto, vidiek*. Dostupné z [http://statdat.statistics.sk/cognosext/cgi-bin/cognos.cgi?b_action=cognosViewer&ui.action=run&ui.object=storeID\(%22iF41FA7A868E74315A56CF26B722E3A07%22\)&ui.name=Indexy%20vekov%20a9ho%20zlo%20c5%20beenia%20-%20SR%20-%20oblasti%20-%20kraje%20-%20okresy%20-%20mesto%20-%20vidiek%20%5bom7005rr%5d&run.outputFormat=&run.prompt=true&cv.header=false&ui.backURL=%2fcognosext%2fps4%2fportlets%2fcommon%2fclose.html](http://statdat.statistics.sk/cognosext/cgi-bin/cognos.cgi?b_action=cognosViewer&ui.action=run&ui.object=storeID(%22iF41FA7A868E74315A56CF26B722E3A07%22)&ui.name=Indexy%20vekov%20a9ho%20zlo%20c5%20beenia%20-%20SR%20-%20oblasti%20-%20kraje%20-%20okresy%20-%20mesto%20-%20vidiek%20%5bom7005rr%5d&run.outputFormat=&run.prompt=true&cv.header=false&ui.backURL=%2fcognosext%2fps4%2fportlets%2fcommon%2fclose.html) (25. 6. 2021).

Stiglitz, J. E. (1997). *Ekonomie veřejného sektoru*. Praha: GRADA Publishing.

Sulík, R.,Mihál, J. (2016). *Odvodový bonus III ZMENA PARADIGMY*. Bratislava: Liberálny dom.

Toma, B. (2021). *Slovenské dôchodky sú neudržateľné. Také zlé ako dnes to nikdy nebolo*. Dostupné z <https://www.trend.sk/ekonomika/slovenske-dochodky-su-neudrzatelne-tak-zle-ako-dnes-to-nikdy-nebolo> (25. 6. 2021).

TREND (2021). *Verejné financie sú dlhodobo neudržateľné, varuje Rada pre rozpočtovú zodpovednosť*. Dostupné z <https://www.trend.sk/spravy/verejne-financie-su-dlhodobo-neudrzatelne-varuje-rada-pre-rozpoctovu-zodpovednost> (25. 6. 2021).

Van Parijs, P. (1995). *Real Freedom for All: What (if Anything) Can Justify Capitalism?* Clarendon Press.

WORLD BANK GROUP. (2020). *Exploring Universal Basic Income*. Dostupné z <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/32677> (25. 6. 2021).

Zákon č. 311/2001 Z. z., 8. 8. 2001, Zákonník práce, v platnom znení.

Zákon č. 461/2003 Z. z. Zákon o sociálnom poistení.